

107701 - شروط صحت نماز

سوال

شروط درستی نماز چیست؟

پاسخ مفصل

شرط در تعریف اصولیان یعنی: آنچه عدمش الزاما به معنای عدم باشد و وجودش الزاما به معنای وجود [یا عدم] نباشد.

شروط درستی نماز نیز یعنی: آنچه درستی نماز به آن وابسته باشد، آنطور که اگر یکی از این شروط دچار اختلال شود نماز نیز صحیح نباشد، و این شروط عبارتند از:

شرط نخست: دخول وقت - که مهم‌ترین شروط است - زیرا نماز به اجماع علما قبل از داخل شدن وقتش صحیح نیست، زیرا الله تعالی می‌فرماید:

﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا﴾ [سوره نساء: ۱۰۳]

(همانا نماز برای مؤمنان فریضه‌ای است زماندار).

اوقات نماز را الله تعالی به شکل مُجَمَّل در کتابش آورده و فرموده است:

﴿أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنِ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا﴾ [سوره اسراء: ۷۸]

(نماز را از زوال آفتاب تا تاریکی شب برپا دار و [نیز] نماز صبح را، زیرا نماز صبح همواره [مقرون با] حضور [ملائکه] است).

این سخن حق تعالی که ﴿لِدُلُوكِ الشَّمْسِ﴾ یعنی: زوال آن و این سخن الله متعال که: ﴿إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ﴾ یعنی تا نیمه شب و این وقت از نیمه روز تا نیمه شب است که چهار نماز را در برمی‌گیرد: نمازهای ظهر و عصر و مغرب و عشا.

و پیامبر. صلی الله علیه وسلم. همه این نمازها را به شکل مفصل در سنتشان آورده است و در قبلا در پاسخ به سؤال شماره (9940) به آن پرداخته‌ایم.

شرط دوم: پوشاندن عورت، بنابراین کسی که با عورت مکشوف نماز بگذارد نمازش درست نیست، زیرا الله تعالی می فرماید:

﴿ يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ ﴾ [سوره اعراف: ۳۱]

(ای فرزندان آدم جامه خود را در هر نمازی بپوشید).

ابن عبدالبر. رحمه الله. می گوید: «بر این اجماع کرده اند که هرکس لباسش را (یعنی پوشیدن خود را) ترک کند در حالی که قادر به پوشاندن خود باشد و نماز بگذارد، نمازش فاسد است».

عورت ها نسبت به نمازگزار بر چند دسته است:

۱- عورت مخفیه: یعنی عورت مرد از هفت سالگی تا ده سالگی که تنها دو عورت دارد: دو شرمگاه جلو و پشت.

۲- عورت متوسطه: یعنی عورت مردی که از ده سال به بالا دارد که عورتش میان ناف و زانو است.

۳- عورت مغلظه: عورت زن آزاد بالغ است که همه بدن او در حال نماز عورت است مگر صورت و دو کف دست، و علما درباره روی پاهایش (از مچ پا به پایین) اختلاف نظر دارند.

شرط سوم و چهارم طهارت است که بر دو نوع است: طهارت از بی وضویی و طهارت از نجاست.

۱- طهارت از حدّ اکبر و اصغر. پس هر که در حال حدث (در حال بی وضویی یا در حال جنابت) نماز بگذارد نمازش به اجماع علما درست نیست، زیرا بخاری (۶۹۵۴) از ابوهریره. رضی الله عنه. روایت کرده که پیامبر. صلی الله علیه وسلم. فرمودند: «الله نماز کسی از شما را در صورت بی وضویی نمی پذیرد تا آنکه وضو گیرد».

۲- طهارت از نجاست، بنابراین اگر در حالی که نجاستی بر [بدن یا لباسش] بود و به آن آگاه بود و نماز خواند، نمازش درست نیست.

نمازگزار باید در سه موضع از نجاست دوری کند:

موضع نخست: بدن. یعنی نباید بر بدنش هیچ نجاستی باشد؛ حدیثی که مسلم (۲۹۲) از ابن عباس. رضی الله عنهما. روایت کرده دال بر این است، آنجا که می گوید: «پیامبر. صلی الله علیه وسلم. از کنار دو قبر می گذشت پس فرمود: این دو عذاب می شوند و در امری که بزرگ باشد عذاب نمی شوند؛ یکی از آن دو سخن چینی می کرد و دیگری خود را از ادرارش پاک نگه نمی داشت...».

موضع دوم: لباس، که این حدیث بخاری (۲۲۷) از اسماء بنت ابی بکر. رضی الله عنهما. دال بر آن است، آنجا که گفت: «زنی به نزد پیامبر. صلی الله علیه وسلم. آمد و گفت: اگر یکی از ما لباسش آلوده به [خون] حیض شد چه کار باید انجام دهد؟ ایشان فرمودند: آن را [که خشک شده] پاک می‌کند و می‌گند [و آثار خشک شده خون را جدا می‌کند] و تکان می‌دهد سپس [اثرش را] با آب می‌شوید و آبش را [می‌فشارد و] خارج می‌کند و با آن نماز می‌گزارد».

موضع سوم: مکانی که در آن نماز می‌گزارد؛ حدیثی که بخاری از آنس بن مالک. رضی الله عنه. روایت کرده دال بر آن است: «بادیه‌نشینی آمد و در گوشه‌ای از مسجد ادرار کرد، پس مردم او را به تندی نهیب زدند و پیامبر. صلی الله علیه وسلم. آنان را از این کار نهی کرد و چون آن مرد ادرارش را به پایان رساند، امر فرمود تا دلوی آب بیاورند و بر آن بریزند».

شرط پنجم: رو کردن به قبله، پس هر که با وجود توانایی، نماز فرضی را به سویی جز قبله بخواند، نمازش به اجماع علما باطل است؛ زیرا الله تعالی می‌فرماید:

{قَوْلٌ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ}. [سوره بقره: ۱۴۴]

(پس روی خود را به سوی مسجد الحرام کن و هر جا بودید روی خود را به سوی آن بگردانید).

و همچنین به دلیل این سخن رسول الله. صلی الله علیه وسلم. که در حدیث «مسیء الصلاة» به شخصی که نمازش را به درستی ادا نمی‌کرد فرمود: «سپس رو به قبله کن و تکبیر بگو» به روایت بخاری (۶۶۶۷).

شرط ششم: نیت، پس هر که بدون نیت نماز بخواند نمازش باطل است؛ زیرا بخاری (۱) از عمر بن الخطاب. رضی الله عنه. روایت کرده که فرمود: شنیدم که رسول الله. صلی الله علیه وسلم. می‌فرمود: «همانا کارها به نیت‌ها بستگی دارد و همانا هرکس همان چیزی را دارد که نیت کرده است»، بنابراین الله کاری را بدون نیت نمی‌پذیرد.

شش شرط پیشین مخصوص نماز بودند، و شروط دیگری که در همه عبادت‌ها عام است نیز به آن افزوده می‌شود مانند: اسلام، و عقل و تمییز.

بر این اساس، شروط درستی نماز به طور کلی نه شرط است:

اسلام و عقل و تمییز و رفع حَدَث (از بین بردن بی‌وضوئی و جنابت) و از بین بردن نجاست و پوشاندن عورت و وارد شدن وقت و رو کردن به قبله و نیت.

والله اعلم.